

Közérthető, tisztességes, hatékony és kompetens – Etikai minőségbiztosításra tett kísérletek az igazságügyi szakértői közreműködésben

ABSTRACT

The task of the forensic expert is to decide independently and impartially on a matter by providing an expert opinion based on the results of scientific and technical progress. Expectations of expert opinions worldwide have changed radically. An incorrect opinion can lead to an incorrect judgement, which places high expectations on the expert's work. In addition to the requirements of good faith and fairness, as well as common sense and reasonableness, there is now a strong emphasis on clarity, competent procedural action and high quality expert work that is cost-conscious and highly professional. Procedures are characterised by both efficient planning and the application of the latest technical advances. Forensic expertise is a complex activity, framed by a number of legal standards and ethical requirements, the ultimate aim of which is to ensure high quality, stable and usable expertise. Therefore, the set of ethical standards for forensic expertise presented in this study can also be considered a kind of quality assurance for the experts' contribution.

Keywords: forensic expert ■ ethics ■ effective conducting of the proceedings ■ expert opinion ■ impartiality ■ good morals ■ clarity

I. BEVEZETÉS

Igazságügyi szakértői tevékenységet – néhány kivétellel – az erre feljogosított természetes személy, gazdasági társaság és szolgáltató, igazságügyi szakértői intézmény és igazságügyi szakértői intézet, igazságügyi szakértői testület, jogszabályban feljogosított állami szerv, in-

tézet és a Teljesítésigazolási Szakértői Szerv végezhet.^[1] Az igazságügyi szakértő feladata, hogy a hatóság kirendelése vagy megbízás alapján, a tudomány és a műszaki fejlődés eredményeinek felhasználásával készített szakvéleménnyel, függetlenül és pártatlanul döntse el a szakkérdést, és segítse a tényállás megállapítását. A szakvéleményekkel kapcsolatos elvárások világszerte gyökeresen megváltoztak. A hibás szakvélemények miatt téves ítéletek szülehetnek, amely magas elvárásokat támaszt a szakértői tevékenység irányába. Vajon ellenőrizhető-e a szakértők megállapításai, biztosítható-e, hogy kizárólag a legfelkészültebb szakemberek készíthessenek megfelelő színvonalú szakvéleményeket a jogalkalmazó részére?^[2] A nem kellően képzett szakértő ugyanis nem tudja segíteni a különleges szakértelemmel nem rendelkező bíró munkáját. A Kúria szerint „az igazságügyi szakértő nem azonos a szakemberrel. Az igazságügyi szakértő tisztában van a kompetenciakörébe tartozó folyamatok, cselekmények következményeivel és kísérő jelenségeivel, és képes arra, hogy felismerje ezek jogilag jelentős, releváns voltát.”^[3]

Az igazságszolgáltatás hatékony működését támogató országos képzési, továbbképzési centrum jött létre 2015-ben.^[4] Az Igazságügyi Szolgálatok Jogakadémiaja (továbbiakban: Jogakadémia) az igazságügyi szolgálatok, valamint az igazságszolgáltatásban közreműködő, illetve ahhoz szakmai tevékenységükkel közvetlenül kapcsolódó más személyek részére szervez jogi tárgyú és az igazságszolgáltatási tevékenységhez közvetlenül kapcsolódó nem jogi tárgyú szakmai képzéseket.^[5] A korábban szétaprózott vagy éppen hiányzó képzéseket egységes szemléletű, szakmai, hivatáserkölcsi képzésekkel egészítették ki. Célja az egységes jogalkalmazási tevékenység összhangjának megteremtése, a naprakész tudás biztosítása, valamint a jogszabályi változások nyomán köve-tése. Feladatkörébe tartozik többek között az igazságügyi szakértők részére, az egységes jogalkalmazás biztosítására képzések, továbbképzések szervezése és a vizsgák lebonyolítása.^[6]

E tanulmány áttekinti a szakértők jogi képzése során a résztvevők számára bemutatott mindazon etikai elvárásokat, amelyek konkrét jogi normában is fellelhetők. Ezek esetleges áthágása nemcsak etikai szabályszegés, hanem jogszabálysértés is. Ez utóbbi hiányában pedig a legnagyobb valószínűséggel egy tisztességes eljárásban a megfelelő ítélet, a jó döntés szülehet. Hiszen a jogszabályok túlnyomó többségének van erkölcsi tartalma, mely szerint a jogosult-

[1] 2016. évi XXIX. törvény az igazságügyi szakértőkről (a továbbiakban: Szaktv.), 4. §.

[2] Ld. pl. Nogel, 2020.

[3] Ld., a Kúria joggyakorlat-elemző összefoglaló véleményét: Kúria Joggyakorlat-elemző Csoport, 2014, 342.

[4] Ld. az igazságügyi politika meghatározó elvi kereteire és célkitűzéseire vonatkozó 1710/2014. (XII.5.) Korm. határozatot.

[5] A Jogakadémia működésére is meghatározó befolyással bírt az 1312/2016. (VI. 13.) Korm. határozat, és 2017. január 1-jétől tevékenységét az Igazságügyi Minisztérium szervezeti keretében látja el.

[6] www.jogakademiai.gov.hu, 2021.

ságokat vagy a büntetéseket az erkölcs is helyesli.^[7] Az erkölcsi szabályok egy része eredetileg közvetlenül kikényszeríthető volt egy különleges „erkölcsbírói” fórum előtt, később a társadalom szabályozásában fokozatosan uralkodóvá váltak a jogi jellegű normák.^[8] A jogalkotó számos etikai elvárást beépíthet a jogi normába (pl. a hatékonyság elve, stb.), még ha annak megszegéséhez akár csak csekély súlyú szankciót is társít (nem így például a jó erkölcsbe ütköző, semmis jogügyletekhez). A jóhiszeműség és tisztesség, a józan ész és az észszerűség követelménye mellett kiemelt figyelem irányul napjainkban a közérthetőségre, a kompetens eljárási cselekvésre és a költségtudatos és magas szakmai ismeretekkel rendelkező, minőségi szakértői munkára. A hatékony pervitel és a legfrissebb technikai eredmények alkalmazásának elvárása egyaránt jellemzi az eljárásokat, miközben azok alapvetésként feltételezik a pártatlan és független közreműködést a szakértőtől is.^[9] Az érthető tartalmakra törekvő az ügyben érintett valamennyi közreműködő számára a legnagyobb előnyt nyújthatja. E tanulmány célja az is, hogy láttassa, hogy az igazságügyi szakértői tevékenységre vonatkozó etikai elvárások mára egy komplex rendszerre váltak, következményük egyfajta minőségi előny lehet, amely így akár minőségbiztosításnak is tekinthető a szakértői közreműködés szempontjából.

II. A JÓHISZEMŰ ÉS TISZTESSÉGES ÜGY- ÉS PERVITEL KÖVETELMÉNYE

Az igazságügyi szakértői munka során nem kívánatos, ha a szakértő tudott tényről nem vesz figyelembe a szakvéleményében, ismert körülményt mellőz, számára nyilvánvaló valamely hatást, eredményt, tényállási elemet vagy éppen környezeti körülményt nem a kellő mértékben és következményekkel értékeli. Másik szakvéleményre tett észrevételezése során is abból kell kiindulnia, hogy a készítő jóhiszeműen járt el és a legmagasabb szintű szakismerettel állította össze a megkérdőjelezett és észrevételezett szakvéleményt. Mivel általában a jogok gyakorlása és a kötelezettségek teljesítése során a felek mindig a jóhiszeműség és tisztesség követelményének megfelelően kötelesek eljárni, így ezen elvnek érvényesülnie kell a szakértői munka során is. Ezt sérti az, akinek joggyakorlása szemben áll olyan korábbi magatartásával, amelyben a másik fél okkal bízhatott.^[10] A polgári jogi viszonyokban – így a szakértői megbízás során is – úgy kell eljárni, ahogy az adott helyzetben általában elvárható, felróható magatartására pedig előnyök szerzéséhez senki nem

[7] Földesi, 2017.

[8] Deli, 2009, 56.

[9] A függetlenség értéke hivatásrendenként eltérően értelmezendő, hiszen például egy jogi képviselő mindig kizárólag ügyfele érdekében köteles eljárni (erről szól az ügyvédi eskü is, lásd itt: Budapesti Ügyvédi Kamara: Az ügyvédi tevékenység), míg a bíró vagy egy igazságügyi szakértő függetlensége részrehajlástól mentes kell, hogy legyen.

[10] 2013. évi V. törvény a polgári törvénykönyvről (Ptk.), 1:3.§.

hivatkozhat.^[11] Magánjogi kódexünk több helyütt is tartalmaz a jó erkölcsbe ütköző magatartásokra nézve generális klauzuláris szabályozást, így például a szakértői tevékenységre is vonatkozó kötelmi jogi résznek a szerződések általános szabályait tartalmazó iránymutatásai között.^[12] Az pedig, hogy a jóerkölcsbe ütköző szerződések semmisségét kimondó szabály a szerződési szabadság deklarációját követően és az általános közös szabályok körében került elhelyezésre, hangsúlyossá teszi, hogy a norma célja kifejezetten a felek akaratszabadságának korlátozása, amely utal jelentőségére.^[13] A Büntető törvénykönyv vagy közigazgatási tárgyú normagyűjtemények is tartalmaznak a jóhíszeműséget előnyben részesítő normát.^[14] A jogalkotó általában védi azok cselekedeteit, indítékát, akik jóhíszemmel, másokban bízva, a közjót nem sértve vagy akár azt szem előtt tartva jártak el. A bírósági és a közigazgatási hatósági ügyekben is az eljárás szereplői kötelesek jóhíszeműen eljárni, és az eljárás ésszerű befejezése érdekében együttműködni.^[15] A polgári perrendtartás szabályait kell alkalmazni a hatósági eljárásban is a jóhíszemű eljárás követelményének és az igazmondási kötelezettségnek a megsértésére,^[16] a másodfokú bíróság pedig, a jóhíszemű eljárás követelményének megsértése miatt, pénzbírság kiszabása helyett egyszerűen jogosult a jóhíszemű eljárás követelményét sértő cselekményt figyelmen kívül hagyni a perben.^[17]

A jóhíszeműséget és a tisztességet, a jó erkölcsöt nélkülöző jogügyletek kockázatosak (pl. a tisztességtelen általános szerződési feltételek nem válnak a fogyasztói szerződésének részévé, vagy a jó erkölcsbe ütköző szerződés semmis^[18]), annak érvénytelenítésére közérdekű keresetet indíthat a feljogosított szervezet.^[19] Ehhez hasonló rendelkezések jogszabálynak nem minősülő normagyűjteményben is található az igazságügyi szakértő (pl. hivatásetikai kódexben), és valamennyi ismertetett norma a szakértői közreműködés egészére nézve értendő. Azaz, a kirendelés vagy megbízás elvállalása előkészítéstől a jogerős ítélet vagy díjmegállapító végzés tudomásulvételéig betartandóak.^[20] A jogellenesség és az erkölcstelenség napjainkban is gyakran párba állítható, az erkölcsi értékek egyre szabályozottabb jogi keretbe foglalása pedig egy ősi folyamat.^[21]

[11] Ptk. 1:4. § (1-2) bek.

[12] Deli elemzi a Ptk. 200. § (2) bek., 237. § (4) bek. és 361. § (3) bek.-t, bővebben lásd: Deli, 2010, 70.

[13] Ld. Deli, 2010, 70. A szerződéses szabadságot rögzítő új Ptk. 6: 59 § (2) bekezdés nélkülözi a Deli által a régi Ptk. alapján hivatkozott jó erkölcsbe ütköző semmisség szabályát (1959.- évi IV. tv. 200.§ (2) bek.), ugyanakkor a 2013. évi V. tv. 6:96 § szintén a szerződések általános szabályai között önállóan deklarálja, hogy „Semmis az a szerződés, amely nyilvánvalóan a jóerkölcsbe ütközik.”

[14] A Btk. 74. § (5) bek. alapján nem rendelhető el vagyonek Kobzás arra a vagyonra, amelyet jóhíszeműen, ellenérték fejében szereztek.

[15] 2017. évi I. törvény a közigazgatási perrendtartásról (Kp.) 3.§.

[16] Kp. 36.§ (1) bek. l) pont.

[17] Kp. 107.§ (7) bek.

[18] Régi Ptk (1959. évi IV.tv.) 200.§ (2) bek., új Ptk (2013. évi V. tv.). 6:96 §.

[19] Ptk. 6:105. § (1-2) bek.

[20] Németh G., 2020, 120.

[21] Vö. Deli, 2009, 73., 76.

Míg a morál általában határozza meg a jó és a rossz fogalmát, addig az etika felsorolja, hogy mely cselekvések, magatartásformák tartozzanak a jó vagy a rossz kategóriájába. Mindemellert az integritás a jó magatartásformák szerinti cselekvési gyakorlatot jelenti.^[22] A szakértői bizonyítás jelentőségének növekedése szoros összefüggésben áll azzal a fejlődési folyamattal, amely a tudomány és technika terén, valamint a társadalomban végbement.

A társadalmi viszonyok egyre bonyolultabbá válnak, a peres és hatósági eljárások tárgyi és szerkezeti összetétele jelentősen megváltozott. Jellemző a jogi problémáknak más szakmákhoz tartozó kérdésekkel való összefonódása, emiatt megítélésük is egyre nehezebb. Megnőtt az igény a modern természettudományok eredményeinek a bizonyítási eljárásban történő felhasználása iránt.^[23] Napjaink technológiai fejlődése következtében egyes etikai kérdések újragondolása, régi alapelvek megerősödése, vagy akár új etikai követelmények kialakítása is előtérbe kerül. A technológiai innováció következtében új kihívásként jelentkezik az ember-gép reláció, illetve a humán szerepköre az eljárásokban. Ugyanakkor a tisztesség, a jóhiszeműség, az összeférhetlenség, a függetlenség vagy a pártatlanság klasszikusnak tekinthető etikai követelményei stabilan érvényesülnek továbbra is. Az automatizáció határainak kérdése, az automata döntéshozatal jogi kockázatai, vagy akár az elektronikus kapcsolattartás legújabb kihívásai az eljárásokban^[24] új etikai kihívásokat is okozhatnak, és olyan kérdések megválaszolása várat magára, hogy vajon az elektronikus készségek elsajátításának hiánya szankcionálható lehet-e; vajon tisztességes-e, ha a szakértő digitális kompetenciáit nem fejleszti; vajon szükséges-e ezen kihívások beépítése a hivatásrendi etikai kódexbe, stb. Az egyre komplexebbé váló eljárásokban az erkölcs szerepe meghatározó. Mindaddig ugyanis, amíg az innovációhoz szükséges digitális kompetenciák nem jellemzik a lehetséges mértékben a szakértői eljárásokat, etikai dilemmaként vetődhet fel, hogy vajon az eljárásban közreműködő valóban jóhiszeműen és tisztességesen, a jó erkölcs elvei mentén végzi-e feladatát. E kérdésfelvetés abban az esetben lehet indokolt, ha egyébként a közreműködő e kompetenciák elsajátításához – a hatáskörrel rendelkező szakmai kamara vagy más, képzésre is jogosított szakmai szervezet keretében – akadálymentesen hozzáférhet. Amennyiben ilyen hozzáférési lehetőség nincsen vagy nem teljeskörű, úgy a szakértőn kívül a képzőhely felelőssége is felvetődhet.

[22] Németh E., 2016.

[23] Szakvtv.

[24] Patyi Gergely foglalkozik az ügyvéd védői szerepéből adódó személyes eljárási kötelezettségek és az elektronikus kapcsolattartás és rendelkezési nyilvántartás etikai dilemmáival, ld. Patyi, 2020, 91.

III. AZ ÉSZSZERŰSÉG ÉS KÖZÉRTHETŐSÉG ELŐNYEI A SZAKÉRTŐI BIZONYÍTÁSBAN

Az igazságügyi szakértő feladata, hogy eldöntse a szakkérdést és segítse a tényállás megállapítását, miközben feladata ellátását számos jogi norma szabályozza. Ezekben nemcsak a szakértői tevékenységet szabályozó konkrét utasító vagy tiltó előírás található, hanem a szakértői tevékenység ellátásának minőségét javítani szándékozó, értékalapú elvárás is. Ilyen többek között annak megfogalmazása, hogy a szakértői munka és a bírósági és hatósági eljárások során a közreműködők észszerűen és a közérthetőség előnyeit egyaránt kiaknázva járjanak el. E követelmények az Alaptörvényből, a perrendtartásokból, az anyagi jogi kódexekből és az adott közreműködőre irányadó hivatásrendi szabályokból származhatnak.

Az Alaptörvény és a jogszabályok értelmezésekor feltételezni kell, hogy azok a józan észnek és a közjónak megfelelő, erkölcsös és gazdaságos célt szolgálnak.^[25] Cél, hogy egy jogszabály ne legyen homályos vagy kétértelmű, hiszen akkor az valójában meghatározhatatlanná válik. Bírói nézőpontból az egyértelmű értelmezhetőség tűnik a józan ész megfelelőjének,^[26] amely nemcsak a magyar felsőbbbíróságok érvelésében jelenik meg.^[27] Az Alaptörvényen túl, az új polgári perrendtartás preambuluma iránymutató lehet. Nemcsak a közjóra, hanem a józan észnek megfelelő jogalkalmazás etikai követelményére is utal. A józan ész a Kúria bírása szerint nem lehet alárendelve a közjónak megfelelő erkölcsi és gazdaságossági célnak, univerzális jellegű, alkalmazható pl. a ténykérdésekre is.^[28] A józan ész megfelel tehát a jogbiztonság, a normavilágosság, a kiszámíthatóság, a felismerhető értelmezhetőség és az egyértelmű normatartalom kívánalmainak egyaránt.^[29] Egy bírói jogeset kiemeli, hogy a felszámoló az adós követelésének a behajtásakor vagy engedményezésekor, esetleg értékesítésekor nemcsak a hitelezői érdekek védelmét, hanem a józan ész, a közjő, az erkölcs és a gazdaságosság szempontjait is mérlegeli,^[30] de a Ptk. szerint is a zálogjogosult vagy a vagyonkezelő a kereskedelmi észszerűség követelményei szerint köteles eljárni.^[31] A lényeglátás vagy a józan ész egyes igazságügyi alkalmazottak szakmai kompetenciakörében is elvárásként jelenik meg.^[32] Az észszerűség tehát nemcsak értelmezési alapelv. A szakértői jognyilatkozatokat és eljárásokat is észszerű időn belül kell megtenni, illetve lefolytatni.

[25] Alaptörvény, 28. Cikk.

[26] Feleky, 2018, 93.

[27] Feleky, 2018, 96.

[28] Feleky, 2018, 96.

[29] „A józan ésszel megfontolás értelme, hogy az ily módon gondolkodó az ugyancsak józan ésszel gondolkodó címzett számára átlátható, s végső soron elfogadható” – írja a kúriai bíró az idézett b2018-as összegzésében.

[30] BDT2019. 4036.

[31] Ptk. 5:133 § és 6:317.§.

[32] 10/2018. (XII. 19.) OBH utasítás 3.sz melléklet 6. pont.

A közérthetőségről is essék szó a józan ész követelménye mellett, hiszen a megértés nemcsak növeli a szervezetekbe és a professziókba vetett bizalmat, hanem ezzel az érintettek időt és pénzt takaríthatnak meg. De nemcsak a jogszabályok, határozatok megértése segítheti a jogkövetést, hanem az önkéntes vagy kötelező szerződéses tartalmak, vagy a bírósági ítéletek érthető volta is. A jogszabályokon kívül más jogi, igazságügyi tartalmak közérthetőségére is nehezedik etikai elvárás: az igazságügyi szakvéleményre vagy egy bírósági szóbeli tájékoztatásra (pl. a kiskorú tanú esetén). Ha egy jogi tartalom vagy a szakvélemény egyértelmű, nincs szükség külön értelmezésre. Speciális szakértői szakterületen elkészített szaknyelvi szöveg esetében gyakori kockázat, hogy a szakvélemény felhasználója elvész a szakterminusok közt, és végül a szakvéleményben foglalt lényeges megállapítások felett akár elikkadhat az olvasó, ha nem egyértelmű és világos a következtetés. Az igazságügyi szakértő dilemmája itt az lehet, hogy vajon a szakkérdés szempontjából laikus olvasó – aki az eljárásban érintett másik szereplő – számára egyértelmű, a saját szakzsargonját nélkülöző szakvéleményt készítsen-e, esetleg annak következményével, hogy emiatt nem tekintik őt magasán kvalifikált közreműködőnek, vagy épp ellenkezőleg, tartsa meg a közérthetőséget a szakvéleményében, akár annak következményével, hogy a szakterületét jellemző szakterminus használatát háttérbe szorítja, így törekvedve a szakvélemény magas szintű használhatóságára. A bíró vagy az ügydöntő szerv képviselője nem szakértő, ő a szakvélemény és a szakterület tekintetében laikusnak minősülhet.

A jogi szaknyelv olyan intézményesített nyelvhasználat, amely közvetítő szerepet tölt be adott fórumok, intézmények és hatóságok döntései, valamint a döntéseket és határozatokat végrehajtók között. A jogi relevanciával bíró dokumentumok tartalmát – ideértve például akár egy igazságügyi eljárásban elkészített szakértői szakvéleményt vagy a szakértői bizonyítást is támogató bírósági formanyomtatványokat – egységes iránymutatást tartalmazó igazságügyi nyelvstratégia hiányában is, a társadalom rétegződése szerint is különböző regisztereket használva kellene közzétenni, közérthetően, hiszen a tartalom egyszerre érintheti a szakma művelőit és a laikusokat.^[33] Ha a bizonyítás felvételére vonatkozóan az EU tagállamainak bíróságai egységes formanyomtatványokat alkalmaznak, ezeknek is érthetőnek, világosnak kell lenniük, hiszen a bizonyítás felvételére irányuló kérelmeket is gyorsan kell teljesíteni. Cél az átláthatóság, a jogbiztonság, a gyorsaság és a hatékonyság.^[34] Az érthető igazságügyi nyelvezetre vonatkozó követelmények megjeleníthetők a közérthetőséget általában szem előtt tartó és előíró egységes normában, vagy akár az Alaptörvénybe és az egyes jogszabályokba foglalt, a norma értelmezésére vonatkozó rendelkezésként. Szövegértelmezésre vonatkozó utalást több jogszabály, például az Alaptörvény bíróságokra vonatkozó fejezete is tartalmaz (de a Ptk.-ban az érthetőség nem jelenik meg előírt követelményként, hanem ezt a kérdést az érvénytelenség

[33] Németh – Szoták, 2021, 28-29.

[34] 1206/2001/EK rendelete (9) és (10).

körében kezeli).^[35] Előírja, hogy a bíróságok a jogalkalmazás során a jogszabályok szövegét elsősorban azok céljával és az Alaptörvénnyel összhangban értelmezik. A közérthető tartalmat kifejezetten előnyben is részesítheti a jogalkotó.^[36] Tág értelemben az igazságügyi szakvélemény valódi felhasználója a jogi eljárásban közreműködő valamely igazságügyi, jogi hivatásrend tagja, mint címzett vagy közreműködő (pl. bíró, ügyvéd, vagy akár egy tolmács) és a felek is. Az érthető, közérthető – tehát szakzsargonmentes, a könnyű megértést támogató, akadálymentesített – kommunikáció előnyöket hordoz a laikusok irányába. Ha a szakvélemény nem érthető, akkor annak „fogyasztói” mint címzettek (a perben akár a szakértő szakterülete tekintetében laikusnak minősülő jogász közreműködők) számára az nem jól használható. Ha ez sérül, a szakértő szakértelme is megkérdőjeleződhet. Ha az igazságügyi eljárások alapelvei sérülnek (ilyen pl. a tisztességes eljárás; a kellő szakértelemmel támogatott döntéshozatal), akkor az igazságügybe vetett közbizalom gyengülhet.^[37] A közérthetőségre irányuló etikai követelmény szerepe tehát jelentős.

IV. A KOMPETENCIATÜLLÉPÉS KOCKÁZATA: A FEGYELMI VÉTSÉG

A szakértői bizonyítás jelentősége nő. A peres és hatósági eljárásokban jellemzővé vált a jogi problémáknak más szakmákhoz tartozó kérdésekkel való összefonódása a bizonyítási eljárásokban, még a határokon átnyúló ügyekben is.^[38] Ez az új tendencia minőségi változásokat idézett elő a bírósági és hatósági eljárásokban a szakértői bizonyítással kapcsolatban. Az igazságügyi szakértő elsődleges feladata, hogy a hatóság kirendelése vagy megbízás alapján, a tudomány és a műszaki fejlődés eredményeinek felhasználásával készített szakvéleménnyel döntse el a szakkérdést.^[39] A szakvélemény jogkérdésben – ha jogszabály eltérően nem rendelkezik – nem foglalhat állást, de a szakértőnek az adott

[35] Gellén, 2021, 61.

[36] Ptk. 6:102 § (3) bek. Fogyasztóvédelmi ügyekben kifejezetten a fogyasztók javára kell értelmezni a nem egyértelmű szöveget. (Például a sablonizált általános szerződési feltételek szövegét, ha az nem érthető. Ugyanakkor, a tisztességtelen általános szerződési feltételekre vonatkozó rendelkezések nem alkalmazhatók a főszolgáltatást megállapító vagy a szolgáltatás és az ellenszolgáltatás arányát meghatározó szerződési feltételekre, ha azok világosak és érthetőek.)

[37] Erről bővebben ld. pl. Németh G., 2017a.

[38] 2022. július 1-től a 1206/2001/EK. rend. helyett a 2020/1783 rendelet (2020. november 25.) válik hatályossá, szintén A tagállamok bíróságai között a polgári és kereskedelmi ügyekben a bizonyításfelvétel tekintetében történő együttműködésről címmel. A belső piac megfelelő működésének biztosítása és az Unión belüli polgári igazságszolgáltatási térség kialakítása céljából a bizonyításfelvétel tekintetében tovább kellett javítani és gyorsítani a különböző tagállamok bíróságai közötti együttműködést. Ezért az új a bírósági eljárások hatékonyságának és gyorsaságának javítására törekszik azáltal, hogy egyszerűsíti és észszerűsíti az együttműködési mechanizmusokat a határokon átnyúló ügyekben, a bizonyításfelvétel tekintetében.

[39] Szaktv. 3.§ (1) bek.

szakkérdést el kell döntenie. Olyan állásfoglalást kell készíteni, hogy e célra az teljes mértékben használható legyen. A felhasználhatóságot számos etikai követelmény teljesülésével lehet elérni: a függetlenség és pártatlanság követelménye megtartásával, az objektív és tényszerű összegzések, valamint a közérthető, akadálymentes szövegezés alkalmazásával. Mivel az igazságügyi szakértői tevékenységet csak az erre feljogosított személy végezheti, aki a szakértői névjegyzékben szakterületi besorolás szerinti nyilvántartásból választható ki, így jelentősége van annak, hogy a névjegyzékbe bejegyzett szakértő milyen minőségű kompetenciákkal rendelkezik.

Az igazságügyi szakértői tevékenységről szóló törvény felhatalmazása alapján – az egyes szakterületek ágazati irányításáért felelős miniszterekkel egyetértésben – az igazságügyi szakértőket felügyelő miniszter önálló rendeletben szabályozza a szakértői kompetenciákat. A szakértő minden esetben a tudomány és a műszaki fejlődés eredményeit használja fel a tevékenysége során. Az egyes szakértői kompetenciaterületeket jogszabály nevesíti, ugyanakkor az ún. kompetenciarendelettel szemben leggyakrabban felhozott kritika éppen az, hogy a szakterületi definíciók nem egyértelműek, vagy a jogszabály nem részletezi az adott szakterületen belüli kompetenciákat.^[40] Ennek időlegesen vissza-visszatérő felülvizsgálata szükséges. A szakértői hibák közül az egyik legsúlyosabb éppen a saját szakterület határainak túllépése. Az igazságügyi szakértő a jogszabályban foglalt igen rövid, néhány napos határidőn belül,^[41] írásban köteles közölni a kirendelő hatósággal, hogyha a feltett kérdések megválaszolása egészben vagy részben nem tartozik a szakértő névjegyzékbe vételének megfelelő szakterületek körébe. Ennek ellenére napjainkban is előfordul, hogy a szakértő határidőn túl hivatkozik szaktudásának hiányára, ezért a bíróságtól milliós nagyságrendű bírságot kap. A bíróság megállapíthatja, hogy a kirendelt szakértő – a szakértői törvényben meghatározott 5 nap helyett – csak hónapokkal később tájékoztatja arról, hogy a szükséges szakmai ismeretekkel és gyakorlattal nem rendelkezik.^[42] Ha a szakértő a kirendelés után több évvel jelent be elfogultságot, vagy alapvető kérdésekre sem tud kielégítő választ adni, esetleg elfogultságra, leterheltségre és kompetencia hiányára egyaránt hivatkozva kéri kizárását, alapvetően kérdőjeleződhet meg jogosultsága a szakértői regiszterben. Ugyanakkor a technológiai fejlődéssel, az adatok egyre növekvő mennyiségéből adódóan a bizonyítandó tények, körülmények már olyan széles tartományban mozognak, hogy akár az adott szakterületeken belül is szükség lehet a tovább szakosodásra. Az viszont, hogy a jelenlegi szakterületi besorolás szerint egy adott szakterületre a szakértő be van jegyezve, és jogosult a szakterületen szakvéleményt adni, nem feltétlenül jelenti azt is, hogy egy konkrét

[40] A 9/2006. (II. 27.) IM rendelet kritikáját lásd a Kúria véleményében (48.old.).

[41] Jelenleg 5 nap, ez azonban a jogszabályok változása folytán módosulhat.

[42] Ld. Magyarország Úgyészsége: Kizárt és megbírságot egy szakértőt a bíróság..., 2022.

szakkérdés megválaszolására kompetenciával is bír.^[43] Ezért is szükséges a szakértői nyilatkozat a kompetenciáról, amennyiben pedig a szakértő kompetenciakörét túllépi, fegyelmi vétséget követ el.^[44]

V. A HATÉKONY, KÖLTSÉGTUDATOS ÉS INNOVATÍV ELJÁRÁSOK IGÉNYE NAPJAINKBAN

A működési hatékonyság követelménye konkrét elvárásként fogalmazódik meg napjainkban. Uniós rendeletek célja közt is megjelenik, hisz világviszonylatban, és az Európai Unió belső piacán is cél, hogy hatékonyabbá váljanak az online magán- és közszolgáltatások vagy az elektronikus üzletvitel, illetve a tagállamok közötti szakértői kirendelés nemzetközi vonatkozású perekben, stb.^[45] A polgári és kereskedelmi ügyekben a bizonyításfelvétel hatékonnyá tétele érdekében szükséges, hogy már a bizonyítás felvételére irányuló kérelmek továbbítása és teljesítése is közvetlenül és a lehető leggyorsabb módon történjék meg az EU tagállamok bíróságai között. Egyes normaszegések esetén az előírt szankcióknak általában is hatékonyan, arányosan és visszatartó erejűnek kell lenniük.^[46] A közigazgatási perek hatékony, gyors és szakszerű elbírálását lehetővé tevő, önálló perrendi szabályok szükségességének felismerése jelenik meg az új közigazgatási perrendtartás preambulumban.^[47] Az új polgári perrendtartással a jogalkotó a magánjogi jogviták tisztességes eljárás elvén nyugvó rendezése és az anyagi jogok hatékony érvényre juttatása érdekében tartotta szükségesnek az újraszabályozást.^[48] A Pp. szerint a kifogást elbíráló bíróság a mulasztó bíróságot határidő tűzésével az adott ügyben leghatékonyabb intézkedés foganatosítására hívja fel.^[49] Az általános közigazgatási rendtartásban kifejezetten megjelenik a hatékonyság elve a közigazgatási eljárások alapelvei

[43] Nogel, 2019, 13-22.

[44] Sztv. 2. § 10. pont.

[45] Ld. az Európai Parlament és a Tanács 910/2014/EU rendelete, vagy a Tanács 1206/2001/EK rendelete. Hof van Cassatie (semmtőszék, Belgium) az általa benyújtott előzetes döntéshozatal iránti kérelemben (C-332/11. sz. ügy) az 1206/2001/EK tanácsi rendelet (2) 1. és 17. cikkének értelmezését kérte. Ezt a kérdést egy Belgiumból Hollandiába tartó vonat Amszterdam közelében bekövetkezett balesete miatt három – belga, német és holland jog szerinti – társaság között egy belga bíróság előtt folyamatban lévő jogvitában terjesztették elő. A bíróság kiemelte a 1206/2001 rendelet preambulumból: „(2) A belső piac megfelelő működésének biztosítása érdekében a bizonyításfelvétel tekintetében fejleszteni – mindenképp egyszerűsíteni és gyorsítani – kell a bíróságok közötti együttműködést. ..(8) A polgári és kereskedelmi ügyekben a bizonyításfelvétel hatékonnyá tétele érdekében szükséges, hogy a bizonyítás felvételére irányuló kérelmek továbbítása és teljesítése közvetlenül és a lehető leggyorsabb módon történjék meg a tagállamok bíróságai között.”

[46] Az idézett EU rend. 16. cikke.

[47] Kp.

[48] 2016. évi CXXX.tv. a polgári perrendtartásról (Pp.), Preambulum.

[49] Pp. 158.§ (4) bek.

közt, mivel a hatóság úgy szervezi meg a tevékenységét, hogy az az eljárás valamennyi résztvevőjének a legkevesebb költséget okozza, és az eljárás a lehető leggyorsabban lezárható legyen.^[50] Az Igazságügyi Szakértői Kamara is köteles hatékonyan működni.^[51] (A hatékonyság azonban nemcsak az igazságügyi eljárásokban, hanem akár különböző szakpolitikai programokban is megjelenik.)^[52] A kormányzati igazgatásról szóló törvény sem mellözi a hatékonyság elvének érvényesítését, hiszen a kormánytisztviselő is köteles munkáját „gazdaságosan, költségtakarékosan, a polgárok elégedettségét, az eredményességet szem előtt tartva és a határidőket betartva végezni”.^[53] A hatékonyság általában az észszerűséggel és a tisztességes eljárás kritériumaival együtt jelenik meg a különböző – törvényi, rendeleti vagy akár szakpolitikai – szintű szabályozásban, áthatja valamennyi eljárásrend szabályrendszerét. A hatékonyabb igazságügyi szakértői munka során objektívebb, könnyebben elfogadható, vitára kevésbé alapot adó, reális díjjegyzék állítható össze az elvégzett munkáról. A szakértői közreműködés hatékonysága ugyanakkor jogi definíció szintjén nem határozható meg.

Napjainkban az erkölcsre is jelentős nyomást gyakorol a határokat átszelő technológiai és globális közösségi innováció. Hiszen a joghézagok – a hiányos vagy az új megoldásokra és tényállásokra nem értelmezhető vagy nem létező szabályok – miatt gyakran erkölcsi alapú ítéletet kell hozni egy-egy innováció betiltása vonatkozásában. Ez egyúttal annak értékítéleten alapuló eldöntése is, hogy a hiányzó szabályt nem kell megalkotni. A jogi hivatásrendek tagjaira vonatkozó szabályok más szakmáktól, hivatásoktól eltérő jogokat és kötelezettségeket tartalmazhatnak. Az igazságügyi eljárásokban közreműködőknek agilis módon érdemes reagálniuk az adott hivatásrendet érintő technológiai és etikai kihívásokra, ugyanakkor szakmai etikai köteleességgé vált az innováció támogatása és az új jelenségeket övező normatív, tudományos vagy technológiai, műszaki ismeretek szükséges mértékig történő elsajátítása és fejlesztése. Ehelyütt visszautalok a jóhízeműség és tisztesség körében írott azon elvárásra, miszerint az innováció megértéséhez, az abban való hatékony részvételhez szükségessé vált napjainkban a digitális kompetenciák elsajátításának szándéka. Az igazságügyi szakértő a feladatait a legújabb szakmai és technológiai ismeretek birtokában köteles végezni, ez napjainkban magában foglalja a „life long learning” – élethosszon át történő tanulás – dinamikus készségét is. A technológia és az erkölcs innovációja kölcsönös hatásban áll egymással, és a környezetvédelem, a fenntartható működési megoldásokra törekvés, a digitális írástudás generációktól független folyamatos fejlesztése, vagy a társadalmi felelősségvállalás szem előtt tartása egyaránt új etikai kihívásként jelentkezik a tradicionális elvárások mellett. Ahogyan a „nyelvi kompetencia szükséges, de nem elégséges feltétele

[50] 2016. évi CL. tv. 4.§.

[51] Ennek okán, az igazságügyi szakértők ügyintézésének megkönnyítése céljából területi ügyfélszolgálati működést kell fenntartani a Szaktv. alapján.

[52] Ld. pl. Környezet- és Energetikai Hatékonyság Operatív Program.

[53] 2018. évi CXXV. tv. 66.§ (2) bek.

a fordításnak” a technológiák korában,^[54] úgy az igazságügyi szakértésnek sem lehet elégséges feltétele a szakmai kompetencia a 21. században. Az Európai Parlament és a Tanács ajánlása alapján (2006/962/EK), az egész életen át tartó tanulási stratégiák jegyében mindenkinek szüksége van a kulcsfontosságú kompetenciák körében digitális készségekre is, melynek elsajátítása az információs társadalom technológiáinak magabiztos használatát teszi lehetővé a munkavégzés során.

VI. TOVÁBBI ETIKAI ELVÁRÁSOK A SZAKÉRTŐI KÖZREMŰKÖDÉSSEN

A jóhiszemű és tisztességes, a közjónak, a jó erkölcsnek és a józan észnek egyaránt megfelelő, hatékony, közérthető és modern technikai ismeretekkel is átítatott eljárások során még számos további etikai követelménynek is érdemes megfelelni a lehető legjobb szakvélemény elkészítése és a lehető legjobb döntés meghozatala érdekében. Mindezeket terjedelmi okokból nincs mód teljességgel ismertetni, de említésre érdemes a harmadik személynek történő sérelem okozásának elkerülése, a joggal való visszaélés tilalmának, a jóhírnév tiszteletben tartásának, a hamis nyilatkozattétel elkerülésének megfelelés, valamint az asszertív és közérthető kommunikációra törekvés követelménye.^[55] Az emberi méltóság és a személyiségi jogok sértetlensége alapvető jogok mindenki számára, ezek a szakértői bizonyítási során is szem előtt tartandók. (Egyes közszolgálati hivatások esetében az érintett a munkaidején kívül sem tanúsíthat olyan magatartást, amely alkalmas lehet az általa betöltött beosztás tekintélyének, a munkáltató jó hírnevének, a jó közigazgatásba vetett bizalomnak, valamint a közszolgálat céljának veszélyeztetésére.)^[56]

Az igazságügyi szakértői feladatok ellátása közben tilos a hamis nyilatkozatok megtétele. A valótlán – akár írásbeli, akár szóbeli – tényállítás, vagy akár valós tény hamis színben történő feltüntetésével negatív jogkövetkezmények járnak. A hamis nyilatkozat megtétele akár különálló nyilatkozatként, akár va-

[54] Heltai, 2002, 112.

[55] A szerződéses viszonyokban nemcsak a személyek, de akár egy termék vagy szolgáltatás jó hírnevét is meg kell őrizni (Ptk. 6:373.§ (1) bek.). Véleményformálással is megvalósítható hírnévrontás, de ez attól még nem lesz jogsértő, ha az abban foglalt megállapítással nem mindenki ért egyet (BH2021.83). Akit személyiségi jogában, jó hírében megsértenek, az elévülési időn belül többféle követeléssel élhet: többek között kérheti nemcsak a jogsértés megtörténtének bírósági megállapítását vagy abbahagyását és a jogsértő eltiltását a további jogsértéstől, hanem akár azt is, hogy a jogsértő adjon megfelelő elégtételt vagy vagyoni kompenzációt, és az elégtétel adásának biztosítson saját költségén nyilvánosságot (Ptk. 2: 51.§). A polgári jogi szankciók mellett szóba jöhet etikai vagy fegyelmi eljárás indítása is, ha a sértő magatartást egy olyan személy követte el, akire nézve saját etikai kódex is érvényben van. Az, hogy kinek milyen megjegyzés, állítás, vélemény vagy visszajelzés lehet sértő, mindenkinél egyéni érzékenységtől függhet, ezért az adott eljárásban az igazságos döntéshez az eset összes körülményét vizsgálni kell.

[56] 2011. évi CXCV. törvény a közszolgálati tisztviselőkről 10.§ (2) bek.

lamely komplexebb írásos dokumentum (pl. szakértői állásfoglalás) vagy szóbeli tanúvallomás részeként is megvalósulhat. Az írásbeli nyilatkozattól eltérő a szóbeli nyilatkozat, például a tanúvallomás. A hamis tanúzást a törvény bünteti.^[57] A hamis tanúzásra vonatkozó rendelkezéseket kell alkalmazni arra, aki, mint szakértő, hamis szakvéleményt, vagy mint szaktanácsadó, hamis felvilágosítást ad.^[58] A kirendelésnek is tartalmaznia kell többek között azt, hogy amennyiben a szakértő hamis szakvéleményt ad, a büntető törvénykönyvbe ütköző cselekményt követ el, amely büntetőjogi felelősségre vonást von maga után.^[59] Az igazságügyi szakértői tevékenységére vonatkozóan a szakértő esküt tett, az esküben foglaltakat köteles megtartani.

E példák, jogesetek, jogszabályok és etikai dilemmák ismertetése és magyarázata – kitérve akár a 21. század közösségi médiafelületek vagy más, virtuális információmegosztó platformok használatára is eközben – preventív hatással lehet a képzésbe illesztve. (Az eddig oktatási tapasztalatok több kötetben is elérhetővé váltak.)^[60] A Jogakadémia egyik fontos célkitűzése, hogy a hivatásrend tagja számára olyan ismereteket közvetítsen, amelyek elősegítik a szakmaiság színvonalának emelését. A hivatáserkölcstani kérdések megbeszélése a jó gyakorlatok rögzítésének kiváló és asszertív eszköze. A közérthető ismeretátadás bizalmat épít és javíthatja az eljárásokban közreműködők elhivatottságát. A közzétett tananyagok közérthetősége elősegítheti, hogy a hivatásrend tagja a jogi képzés után mielőbb alkalmazni tudja a megismert és megértett jogi-etikai szemléletmódot.^[61] Az igazságügyi szakértői tevékenység komplex, számos jogi norma és erkölcsi elvárás keretezi be, amelyek teljesítésének végső célja a magas színvonalú, stabil minőségű és jól használható szakvélemények megvalósítása az igazságügyi eljárások számára. Ugyanakkor a számos jogterületen átvitelő normarengeteg követése a szakértők számára nem könnyű. Emellett az igazságügyi eljárásokat szintén támogató tolmácsképzéshez hasonlóan a jogi hivatásrendi, illetve az igazságügyi szakértői képzésekben is szükségessé válhat az oktatók folyamatos ön- és továbbképzésének igénye.^[62]

[57] Aki más hatóság előtt bűncselekmény elkövetésével hamisan vádol, vagy más ellen bűncselekményre vonatkozó koholt bizonyítékot hoz a hatóság tudomására, büntett miatt akár több évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő (2012. évi C.t.v (Btk.) 268. § (1)). A nem bűncselekménnyel való hamis vádaskodás pedig kimerítheti a jó hírnév sérelmét, vagy becsületsértést, rágalalmazást is megvalósíthat.

[58] Btk. 272.§ (2) bek.

[59] Érdekeség, hogy egy kiskorú meghallgatása esetén a polgári perrendben a hamis tanúzás következményeire történő figyelmeztetés helyett inkább az igazmondás követelményéről kell tájékoztatást adni a tanú korára és érettségére figyelemmel, számára érthető módon.

[60] Az „Igazságügyi Hivatásrendek Jogi Képzései” sorozat első kötete 2017 elején jelent meg a Magyar Közlöny- és Lapkiadó gondozásában. A sorozat kötetei kereskedelmi forgalomban nem kaphatóak, meghatározott képzések résztvevői számára elérhetőek (pl. Szakály, 2017). A sorozat kilencedik kötete az „Igazságügyi szakértő a tárgyalóteremben” című tematikus konferencián elhangzott előadásokból készült tanulmányokat tartalmazza. A 2022. évi legfrissebb kiadvány címe: Az igazságügyi hivatásrendek tevékenységét érintő jogi alapfogalmak magyarázata.

[61] Németh G., 2017a, 60.

[62] Seidl-Pécs, 2017, 134.

VII. ÖSSZEGZÉS

E tanulmány keretében alkalom volt számos etikai dilemma, jogi normába illesztett erkölcsi elvárás vagy konkrét tilalom áttekintésére. Hisz a bemutatott jogszabályok tartalma erkölcsileg meghatározott. A Kúria álláspontja szerint a magyar eljárásjogi törvények az igazságügyi szakértők tevékenységét, a bíró igazságszolgáltatásban testet öltő tevékenységéből adódóan, közhatalmi vonásokkal ruházzák fel.^[63] Az adott időpontban érvényes szakmai ismeretek megtanulása még nem elegendő a szakértővé váláshoz, ehhez még szükséges az időközben kialakult tudományos, technikai feltételek ismerete, a hosszú évek szakmai tapasztalata.^[64] A hivatásetikai képzések jól támogathatják az igazságszolgáltatás hatékony működését, hiszen e körben van mód az igazságügyi szakértőkkel – a szakterületi specialitásoktól függetlenül, mégis az igazságügyi eljárásokra egységes szemlélettel koncentrálni – jó erkölcsről, észszerűségről, hatékonyságról, tisztességről, vagy akár a közérthetőség jelentőségéről konzultálni. E képzés^[65] a szerző szerint leginkább interaktív együttműködés (workshop) keretében, semmint a nagyelődadás műfajában valósítható meg. Fontos követelmények az eljárások szempontjából, hogy az igazságszolgáltatáshoz közvetlenül kapcsolódó hivatásrendek tagjai és az igazságügyi szolgálatok alkalmazottai eljárások során azonos szemléletű joggyakorlatot folytassanak. A képzés olyan lehetőség, amely egységesen támogathatja a tevékenységet végzőket és egyfajta minőségbiztosításként is hat az adott eljárásban kifejtendő szakértői tevékenységre. A közérthetőség követelményének szélesedésével az abból eredő előnyök is szerteágazóvá válnak. E követelmény a normaalkotókon kívül a képzők, a jogalkalmazók, a tananyagszerzők és oktatók, vizsgáztatók és a szakértők kommunikációját egyaránt kell, hogy jellemezze. Az igazságügyi szakértők tevékenységének hitelessége – hasonlóan a bírósági tolmácsok szerepéhez a tárgyalóteremben, akiket az igazságügyi szakértőkhöz gyakran hasonlítanak – alapvetően igazságügyi etikai kérdés, hiszen az eljárásban tanúsított etikuss felelősségvállalásuknak (vagy épp annak hiányának) az adott jogi ügyben – így közvetve az igazságügybe vetett közbizalom tekintetében is – konkrét következménye van.^[66] A szakértői továbbképzéseket megelőzően, a felsőoktatásban a jogi alapképzéseken is megerősödhet az etikai kihívások megértésének szerepe. Napjaink innovációval, automatizációval, algoritmusokkal stb. egyre inkább átszőtt dinamikus eljárásaiban szükségessé válik az ebben közreműködő hivatásrendek felkészítése a fent bemutatott kihívásokra. Az erkölcs innovációja új kihívásokat jelenthet, a klasszikus értékek felett a megváltozott korban

[63] Ld. Kúria-vélemény, 44.

[64] Ld. Kúria-vélemény, 44.

[65] A jogakadémia képzési palettáján e továbbképzés a „Hivatáserkölcs igazságügyi szakértők részére” c. oktatási tárgy keretében folyik, a szerző, mint tárgyfelelős oktató közreműködésével.

[66] Németh G., 2017b, 14.

ismét érdemes ítéletet alkotni, az új helyzetekre új válaszokat találni. Hiszen a jóhiszeműség és tisztesség, a közérthetőség és hatékonyság eddigi kategóriái a megváltozott digitális környezetben eltérő jelentéssel bírhatnak...

IRODALOM:

- Budapesti Ügyvédi Kamara: Az ügyvédi tevékenység. (Elérhető: <http://www.bpbar.hu/az-on-ugyvedje/az-ugyvedi-munka-feltetelei/>. Letöltés ideje: 2021.10.05.)
- Deli Gergely (2009): Érték és valóság határán: A jóerkölcs kezdetei. In: *Jog-Állam-Politika*. 2009/2. sz.
- Deli Gergely (2010): A jóerkölcsökre vonatkozó generális klauzula a francia, a német és a magyar magánjogi kódexekben. In: Sulyok Gábor (szerk.) (2009): *Opus magistrale*. Universitas-Győr Nonprofit Kft., Győr.
- Feleky István (2018): A józan ész. In: *Bonus Iudex – Ünnepi kötet Varga Zoltán 70. születésnapja alkalmából*. Pázmány Press, Budapest.
- Földesi Tamás (2017): Jogász etika. In: *Jog-Állam-Politika*. 2017/1. sz.
- Gellén Klára (2021): A szerződési jognyilatkozatok érthetősége és értelmezése, különösen a fogyasztói szerződések körében. In: *Jog-Állam-Politika*. 2021/1. sz.
- Heltai Pál (2002): A kontrasztív nyelvészet a fordítás oktatásában. In: Feketéné Silye Magdolna (szerk.): *Porta Lingua 2002 – Szaknyelvoktatásunk az EU kapujában*. Debreceni Egyetem, Debrecen.
- Kúria Joggyakorlat-elemző Csoport: A szakértői bizonyítás a bírósági eljárásban, 2014 (összefoglaló vélemény). (Elérhető: https://kuria-birosag.hu/sites/default/files/joggyak/osszefoglalo_velemen_2.pdf. Letöltés ideje: 2021.10.05.)
- Magyarország Ügyészsége: Kizárt és megbírságolt egy szakértőt a bíróság a Quaestor-ügyben. A Fővárosi Főügyészség sajtóközleménye, 2022. (Elérhető: <http://ugyeszseg.hu/kizart-es-megbirsagolt-egy-szakertot-a-birosag-a-quaestor-ugyben-a-fovarosi-fougyeszseg-sajtokozlomenye/>. Letöltés ideje: 2022.02.02.)
- Németh Erzsébet (szerk.) (2016): Az integritás kultúrájának meghonosítása a magyar közszférában. In: *A jó kormányzás építőkövei – főkuszban a legfőbb pénzügyi ellenőrző szerv*. Az Állami Számvevőszék tanulmányosorozata. Állami Számvevőszék, Budapest.
- Németh Gabriella – Szoatak Szilvia (2021): Az igazságügyi közfeladat-ellátás nyelvstratégiai kérdései a jog és a nyelv vonatkozásában. In: Tamás Dóra Mária – Szoatak Szilvia (szerk.): *Terminológiastratégia és jogi alapterminusok a szomszédos országok nyelvén*. Országos Fordító és Fordításhitelesítő Iroda Zrt., Budapest.
- Németh Gabriella (2017a): Az igazságügybe vetett közbizalom etikai keretei az igazságügyi szakértők, az állami szakértők, az állami végrehajtók és a hiteles tolmácsok és fordítók hazai működési modelljében. In: Sántáné Szakály Zsuzsanna (szerk.): *A „Jog, erkölcs, etika” tanulmánykötet*. Magyar Közlöny Lap- és Könyvkiadó, Budapest.
- Németh Gabriella (2017b): Igazságügyi etikai dilemmák és összefüggések a bírósági tolmácsolásban. In: Horváth Ildikó (szerk.): *Tolmácsolás a bíróságon*. HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó Kft., Budapest.
- Németh Gabriella (2022): Etika. In: Siket Judit (szerk.): *Az igazságügyi hivatásrendek tevékenységét érintő jogi alapfogalmak magyarázata*. Magyar Közlöny Lap- és Könyvkiadó, Budapest.
- Nogel Mónika (2019): Az igazságügyi szakértői szakterületek tagolása és a szakértői kompetencia, In: *Ügyészek Lapja*. 2019/6. sz.

- Nogel Mónika (2020): *A szakértői bizonyítás aktuális kérdései*. HVG-ORAC Kiadó Kft., Budapest.
- Patyi Gergely (2020): *Az ügyvédek megújuló szerepe az igazságügyi igazgatásban*. Pázmány Press, Budapest.
- Seidl-Pécs Olívia (2017): *Elvárások és versenyelőny: a technológiai kompetencia fejlesztése*. In: Kóbor Márta – Csikai Zsuzsanna (szerk.): *Iránytű az egyetemi fordítóképzéshez: A kompetenciafejlesztés új fókuszai*. Kontraszt Plusz Kft., Pécs.
- Szakály Zsuzsa (szerk.) (2017): *A „Jog, erkölcs, etika” tanulmánykötet*. Konferencia-kiadvány. Magyar Közlöny Lap- és Könyvkiadó Kft., Budapest.
- Www.jogakademai.gov.hu. (Letöltés ideje: 2021.10.05.)

JOGFORRÁSOK

- 10/2018. (XII. 19.) OBH utasítás az igazságügyi alkalmazottak teljesítményértékeléséről.
- 1312/2016. (VI. 13.) Korm. határozat a központi hivatalok és a költségvetési szervi formában működő minisztériumi háttérintézmények felülvizsgálatával kapcsolatos intézkedésekről.
- 1710/2014. (XII.5.) Korm. határozat az igazságügyi politikáról.
- 1959. évi IV. törvény a polgári törvénykönyvről.
- 2011. évi CXCV. törvény a közszolgálati tisztviselőkről.
- 2012. évi C. tv. a büntető törvénykönyvről.
- 2013. évi V. törvény a polgári törvénykönyvről.
- 2016. évi CXXX.tv. a polgári perrendtartásról.
- 2016. évi XXIX. törvény az igazságügyi szakértőkről.
- 2017. évi I. törvény a közigazgatási perrendtartásról.
- 2018. évi CXXV. tv a kormányzati igazgatásról.
- 9/2006. (II. 27.) IM rendelet az igazságügyi szakértői szakterületekről, valamint az azokhoz kapcsolódó képesítési és egyéb szakmai feltételekről.
- A Tanács 1206/2001/EK rendelete (2001. május 28.) a polgári és kereskedelmi ügyekben a bizonyításfelvétel tekintetében történő, a tagállamok bíróságai közötti együttműködéséről.
- Az Európai Parlament és a Tanács 910/2014/EU rendelete (2014. július 23.) a belső piacon történő elektronikus tranzakciókhoz kapcsolódó elektronikus azonosításról és bizalmi szolgáltatásokról, valamint az 1999/93/EK irányelv hatályon kívül helyezéséről.
- Az Európai parlament és a Tanács ajánlása (2006. december 18.) az egész életen át tartó tanuláshoz szükséges kulcskompetenciákról (2006/962/EK).
- BH2021.83.
- C-332/11. sz. ügy, ProRail BV kontra Xpedys NV és társai (Előzetes döntéshozatal iránti kérelem: Hof van Cassatie - Belgium).
- Magyarország Alaptörvénye (2011. április 25.).